



POSICIÓ DE LA CAMPANYA 'QUI DEU A QUI? DE BARCELONA SOBRE SI EL CRÈDIT UN BON INSTRUMENT PER AFAVORIR EL DESENVOLUPAMENT DELS PAÏSOS DEL SUD

1. Introducció: el crèdit en el debat del model de desenvolupament

Creiem que el crèdit és un instrument no un fi en si mateix. En aquest sentit, pensem que la seva anàlisi ha de situar-se en el context històric i socio-econòmic en el que es desenvolupa. Només així entendrem la construcció ideològica en el que neix i podrem analitzar els seus supòsits en relació al debat sobre la seva utilització per a la lluita contra la pobresa i el desenvolupament. Per això, des de la Campanya 'Qui deu a qui?' de Barcelona considerem que el debat sobre el crèdit és inseparable del debat sobre el model de desenvolupament.

Si l'objectiu de la discussió es situa en la lluita contra la pobresa en els països del Sud i la millora de les seves condicions de vida, és important recordar que en el procés d'empobriment el fenomen del deute extern té un paper central. Així, al voltant dels anys 70, els països d'Amèrica Llatina, els nous països independents d'Àfrica, i també països asiàtics, necessitaven diners per a desenvolupar-se, mentre els bancs i governs del Nord vessaven dòlars que s'oferien a bon preu i sense cap control. D'aquesta manera, un munt de països van començar a endeutar-se sense el rigor necessari i garanties que els diners s'emprarien realment pel desenvolupament dels seus pobles.

En aquest context, **el crèdit ha estat un dels principals instruments generadors de la situació de desigualtat i pobresa actual**, perquè ha generat un deute extern que és il·legítim donat, que fa que els països destinin gran part dels seus pressupostos al servei del deute en lloc de garantir els drets socials de les seves poblacions. Des de la Campanya 'Qui deu a qui?' de Barcelona considerem que el deute dels països empobrits és il·legítim, perquè resulta de crèdits que es varen destinar a la compra d'armes, el finançament de dictadures o guerres, l'enriquiment personal del dictador de torn i de l'elit local o al finançament de projectes amb conseqüències econòmiques, socials, ambientals negatives per la població. També perquè els nous crèdits que s'atorguen es condicionen al fet que els països del Sud adoptin determinades polítiques econòmiques amb enormes impactes socials, econòmics, culturals i ambientals (privatitzant els seus serveis públics, explotant els seus recursos naturals, eliminant drets socials i laborals, obrint els seus mercats i fronteres a les empreses multinacionals del Nord). D'aquest manera, el deute extern és un veritable mecanisme de dominació del Nord cap als països empobrits. Les condicions que encara lliguen els crèdits i les polítiques de cancel·lació de deute obliguen als països del Sud a complir amb les polítiques i projectes neoliberals que dicten els països del Nord, suposant una clara violació de la sobirania dels pobles.

Un altre dels àmbits en el qual es ve propagant el crèdit com instrument de lluita contra la pobresa, impulsat tant des de les Institucions Financeres Multilaterals (BM, BID) fins a les pròpies Nacions Unides, són els **microcrèdits**. Entenem per microcrèdits el subministrament de serveis financers en petita escala especialment crèdits, estalvis i assegurances a la població empobrida que tradicionalment estaven exclosos de l'accés als bancs i institucions financeres. La diferència amb els crèdits tradicionals està en què són petites quantitats que s'han de restituir en un curt període de temps (algunes setmanes normalment), amb taxes d'interès més altes.

Inicialment, el microcrèdit va néixer en els anys 80's com una estratègia combinada amb d'altres, com part de programes tradicionals de desenvolupament de les ONGDs. Des d'aleshores, hem pogut veure una evolució que ha passat per la transformació d'aquestes organitzacions – o creació a partir d'elles – d'Institucions de Microfinances (MFI), fins a la seva conversió en entitats privades (amb ànim de lucre), o bé la seva articulació amb inversionistes privats. Durant els últims cinc anys, el volum mundial d'aquestes inversions ha augmentat notablement.

Els impactes econòmics i socials dels microcrèdits utilitzats de forma indiscriminada estan en qüestió, aprofundint les polítiques de bancarització de la població, promovent el mercat com solució a la pobresa i desresponsabilitzant als Estats en les seves obligacions en matèria de drets humans. Sota aquesta ideologia, es trasllada la responsabilitat a cada ciutadà, expandint la idea que la persona pobra és responsable de la seva pobresa, negant les causes estructurals de la desigualtat i la pobresa.

Posició de la Campanya ‘Qui deu a qui?’ de Barcelona

Des de la Campanya ‘Qui deu a qui?’ de Barcelona considerarem que la pobresa i desigualtat estan generades per l'actual sistema econòmic neoliberal i, per tant, que tenen causes estructurals. Existeixen una sèrie de mecanismes dissenyats des del Nord i que aprofundeixen el model d'empobriment del Sud. Entre aquests mecanismes es troba, tal com ho hem assenyalat anteriorment, el deute extern. També podem destacar entre ells les polítiques comercials o els pactes socials, ambientals i econòmics de les transnacionals en el Sud. Aquests són freqüentment denunciats com negatius per la societat civil del Sud i del Nord. Tampoc podem oblidar el Deute ecològic Nord-Sud generada pel sistema de producció i consum en els nostres països que afecta als països del Sud. Responsabilitat no assumida pel Nord.

Per això, aquesta situació d'injustícia només podrà superar-se mitjançant el desenvolupament de polítiques que parteixin del reconeixement i restitució dels deutes històrics, socials i ecològics acumulats, que exerceixin canvis radicals cap a un model de relacions justes entre el Nord i el Sud i que estiguin basats en els drets humans, en l'equitat i en la sostenibilitat econòmica, social i ambiental.

Des d'aquesta visió, rebutgem qualsevol instrument, sigui donació o sigui crèdit, que sigui compatible i funcional a les polítiques neoliberals que des dels organismes multilaterals i governs del Nord es vénen desenvolupant en els països del Sud en contra dels drets humans i el medi ambient, i en favor de la concentració de la riquesa i el poder de les multinacionals.

2. El crèdit dins l'AOD? És a dir, l'ajuda reemborsable?

Des de QdQ considerem que qualsevol mecanisme de crèdit en el marc de la cooperació al desenvolupament no es pot considerar ajut al desenvolupament perquè pot generar deute extern. Aquesta opció es basa en:

2.1. El per què de l'AOD. La pobresa al Sud està vinculada a la violació de drets humans, a conseqüència de relacions injustes que van des de els processos de colonització fins al actual model neoliberal de desenvolupament, basat en la apropiació i explotació insostenible dels recursos i la generació de desigualtats.

En base aquest reconeixement, entenem l'Ajut com instrument de **restitució històrica i moral del Nord** pels deutes socials, econòmics, culturals i ambientals que s'han causat sobre les poblacions del Sud durant segles. La restitució ha de contemplar la redistribució de la riquesa i la reparació econòmica que són contràries per tant, a una cooperació/ajut reemborsable.

2.2. Per a què l'AOD? L'ajut ha d'estar orientat a impulsar una proposta alternativa de desenvolupament, basada en la justícia social, els drets humans i la sostenibilitat ambiental. Per tant, s'ha de superar definitivament la visió economicista de la cooperació que assumeix que la liberalització dels mercats i la privatització són les vies per estendre els beneficis de la globalització al Sud. El mecanisme de crèdit ha reforçat aquest enfocament d'una cooperació entesa com la “inserció del Sud al mercat internacional, per tant al model neoliberal i els seus beneficis”. Dècades de crisi del deute i els greus impactes de les polítiques neoliberals han mostrat el fracàs absolut d'aquests supòsits, amb més pobresa i més endeutament. **L'endeutament es mostra així com un dels problemes estructurals de la pobresa a l'augmentar la vulnerabilitat de les poblacions del Sud, en contra dels postulats que defensen el crèdit com mitja per enfortir capacitats humanes i institucionals per superar la pobresa.**

2.3. Com tirem endavant l'AOD? Una cooperació en base a noves relacions justes ha de permetre **trencar amb la dependència del Sud respecte al Nord**. Un dels mecanismes claus en l'augment de la dependència ha estat el crèdit, que a través de l'endeutament ha forçat als països del Sud a l'adopció de polítiques en favor dels interessos del Nord.

Les condicions i canvis polítics per afrontar la pobresa i desigualtat només podran ser impulsades per la adopció de una nova arquitectura financera en base de la redistribució de la riquesa i l'AOD en forma de donació, que enterri el pervers mecanisme de crèdit generador de deute i dependència. L'ajut ha de ser deslligat i no condicionat. Això és més factible a través de la donació (entesa com una restitució o redistribució de la riquesa), que a través del crèdit, per la relació de dependència que s'estableix entre el

creditor i el deutor. Per tot això, **defensem que tota l'AOD ha de ser en forma de donació, deslligada d'interessos comercials i no condicionada a l'adopció de polítiques en favor dels interessos polítics i econòmics del Nord.** La nostra demanda d'apostar definitivament per les donacions és el que han fet històricament diversos països de l'OCDE com són Austràlia, Grècia, Irlanda, Luxemburg i Nova Zelanda. Més recentment, també s'han decidit per aquest camí Àustria, Canadà, Dinamarca i els Països Baixos. Així mateix, aquesta és la línia empresa per Bèlgica i, en part, també per Suïssa. Les úniques condicions per a l'AOD, a més de la transparència i la participació de les poblacions del Sud, han de ser el compliment dels drets humans individuals i col·lectius, i el respecte al medi ambient.

Tal com es va assenyalar en la introducció, un ajut eficaç al Sud se situaria idealment en la lluita contra els mecanismes d'empobriment que des del Nord (els Estats, les empreses i les IFIs) es despleguen i exerceixen sobre el Sud.

3. Crèdit fora de l'AOD? Crèdit Nord - Sud, atorgat per diferents tipus d'institucions i entitats - Organismes multilaterals, Estats, Banca comercial i/o Banca ètica -, però que no comptabilitza com a AOD?

Considerem que l'AOD es necessària però serà insuficient per generar canvis si no es transforma l'actual sistema de relacions econòmiques injustes i insostenibles. Per això la cooperació no es pot restringir a l'àmbit de l'AOD. Si com vèiem a l'apartat anterior, el crèdit no es pot considerar un instrument pel desenvolupament dins l'AOD, encara menys fora de l'AOD on els nostres arguments tenen més força.

El procés de globalització capitalista ha creat tot un sistema econòmic, polític i jurídic en favor dels drets i poder de les empreses transnacionals (acords de lliure comerç i tractats d'inversió, sistema d'arbitratge obligatori com és el CIADI, Agències estatals de crèdit a la exportació, etc.), davant la inexistència de sistemes jurídics vinculants capaços de sotmetre a control a les transnacionals. En aquest àmbit el crèdit ha estat un dels principals instruments de dominació política i econòmica utilitzats des dels actors del Nord, tant estatals com privats, per imposar polítiques en favor d'interessos privats del Nord, a excepció únicament de la Banca Ètica. D'aquesta manera, el crèdit ha jugat un paper clau d'aprofundiment de les desigualtats mitjançant la generació de deute, saquejant recursos i privatitzant serveis. Per això estem en contra del crèdit tant dins com fora de l'AOD.

Només podríem considerar el crèdit com una eina no perjudicial per al desenvolupament, sota les següents condicions:

- Els projectes que es financen han de complir una clara funció social (economia social). Amb tot, quedarien exclosos aquells projectes que vagin encaminats a cobrir drets universals bàsics (salut, educació, accés a l'aigua, habitatge...) perquè considerarem que són serveis públics responsabilitat de l'Estat que han de ser gratuïts per les poblacions més desfavorides per evitar l'exclusió social.
- Els projectes no han de generar lucre privat d'acumulació. El lucre ha de beneficiar la consecució d'una vida digna o el benefici socio-econòmic de la comunitat (no l'acumulació de beneficis d'una minoria).
- No han de respondre a interessos comercials i polítics del creditor del Nord.
- No han de provenir d'actors del Nord que tinguin contret deute il·legítim, ecològic i/o social.
- El creditor ha de ser corresponsable amb els objectius socials del projecte, assumint els riscos i en concertació amb els receptors del crèdit (transparència i participació).
- El creditor no pot imposar cap tipus de condicionalitat que afecti la sobirania del receptor.

4. Donacions des del Nord (AOD) que alimenten processos de crèdit (fons rotatius, micro-crèdits autogestionats, etc...)?

Algunes associacions i cooperatives del Sud han pogut crear condicions per fer viable el crèdit junt a altres activitats, per l'enfortiment dels seus objectius. El crèdit estarà concedit sobre les bases de corresponsabilitat amb els seus objectius socials i la seva devolució permetrà el finançament de nous crèdits pels socis, d'activitats de formació i assessoria o bé infraestructura i equipaments d'ús social i comunitari .

En aquests casos, considerem que estan justificades donacions des del Nord a projectes que puguin contemplar el crèdit junt a altres estratègies. Aquestes donacions poden enfortir les capacitats econòmiques de les cooperatives coincidents amb les seues socis individualment, i per tant els seus objectius socials. D'aquesta manera, també s'enfortiran les seves capacitats organitzatives i de proposta per incidir canvis legislatius i polítics cap a un nou model de desenvolupament alternatiu, que promogui l'economia social, transformant de les actuals bases del sistema econòmic.